

רשימות חוברת קלח

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ ויקרא, ר"ח ניסן, פרשת החודש, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — העתק מכתבו אל חותנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, מב' שבט תרצ"ב, ריגא, ע"ד גודל הענין דמופתים וסיפור נפלאות הצדיקים (ענין השייך ל"החודש הזה לכם גו", "כשבחר ביעקב ובניו כו" — כמ"ש בעל העקדה שהו"ע הנהגה נסית, שידוד הטבע).

ובתור הוספה, בא גם העתק המכתב כפי ששלחו אל אדמו"ר מהוריי"צ (בשינויים קלים ממה שרשם לעצמו) — מצילום המכתב בגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר. לחביבותא דמילתא — באה פאקסימיליא מחלקו הראשון של המכתב.

לתועלת הלומדים, באו בשוה"ג איזה הערות וציוני מראי מקומות, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' ויקרא, ר"ח ניסן, פרשת החודש, ה'תשנ"ח
ברוקלין, נ.י.

ב' שבט, צ"ב ריגא.

..מכתב כ"ק — רשו"ד — מכ"ד לחדה"ע הגיעני ומעומק הלב אודה על מתנה יקרה זו. ובעת רצון ארהיב עוז בנפשי, אם נדרש לבקשה, או אם בקשה מועלת בזה, לשלוח בקשתי כפולה שטוחה לפני כ"ק, ותקותי תאמצני אשר מזמן לזמן, יכבדיני ויענגני במכ' כמו אלו. הרבה ידיעות חסרים לי בהנוגע צום אָרום פון חסידות ודה"י שלה עם פירושו — בעדייטונג — ולכן כמוצא שלל הנני שמח על כל ידיעה וענין שניתוסף לי בזה.

אתאפק לא אוכל מלשאל תוס' ביאור, על מה שהוקשה לי זה מכבר, בשמעי אומרים וחוזרים ואומרים "בא חב"ד האלט מען ניט פון מופתים" וכו' וכו'. וכעין זה מצאתי ג"כ במכ' כ"ק הנ"ל. ומונעים את עצמם מלדבר בזה וגם משתיקים את המדברים וכו'.

התינח בחסידים הראשונים, בודאי לא נצרכו לכגון דא, כי לבם ומוחם זכים וכו'. אבל בימינו עתה אשר מפני צוק העתים וכו' נתטמטמו הלבבות ומושקעים בענינים גשמיים, בגשמיות כל ענין, עד שאין נרגש אַ איידעלקייט און דערהויבענקייט בנפש. ולכאורה זה קשה לתקן ע"י דבר השכלה והבנה, כי לא יגיעו, עס וועט ניט אָנרירען, ואָרעם עס איז צו אַ איידעלער אינסטרומענט, אַף דערמיט אָנהייבען. משא"כ מופת וספור נפלאות הצדיקים שפועל רוממות בנפש יציאה ורצון לנער א"ע במקצת מהגשמיות וכו'. וזה פועל הזזה גם בנפש השפלה, או הנמצאת במצב שפל. עוד הפעם אביע תודתי חמה ועמוקה ...

מכתב .. רשו"ד (רשומי דברים) מכ"ד לחדה"ע (לחודש העבר): מכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מכד" טבת תרצ"ב — נדפס ב"התמים" ח"ב ע' נו [150] ואילך ("העתק מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש שכתב לחתנו הרב שי"י). אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שסא ואילך (ובמפתח רבינו: "שניאורסאהן הרמ"מ, ברלין, כ"ד טבת צ"ב, חב"ד ופולין והתיחסותם להבעש"ט והה"מ").

ודה"י: = ודברי הימים.

כמוצא שלל: לשון הכתוב — תהלים קיט, קסב.

בא חב"ד וכו': ראה גם תורת מנחם — התועדויות ח"א ס"ע 42 ואילך. ועוד.

במכ' כ"ק הנ"ל: "התמים" שם ע' סד ואילך. אגרות-קודש שם ע' שעה ואילך.

לא יגיעו וכו': ראה לקר"ת ר"פ שמיני: "אי אפשר להגיע (אן רירען בל"א) כו'".

[מוסגר במכ' הנ"ל בגליון בפ"ע].

לכאורה — פשוט הוא, אשר אין לידיעת השכל והשגת איזה דבר, ענין להוכחה ע"י עשית מופת ומעשה פלא.

כי — כיון אשר דבר מושכל הוא, מוכרח להבינו ולהשיגו ע"י ראיות ודרכי השכל מיוסדים ובנוים על התורה ודברי רז"ל.

ואין מופת רא"י אלא: בכלל — על מציאות ענין המופתים ושדוד הטבע. ובפרט — על קדושת ויכולת האיש העושה את המופת, או על אמיתית הענין שעליו בא המופת להוכיח. והרי כ"ז אינו מועיל בהבנת והשגת הדבר עפ"י דרכי השכל.

אבל — לאידך גיסא — אין דבר שמזכך גשמיות הטבע בפני האדם, ויעורר רוממות בנפש כמופת ושדוד הטבע.

ובימים אשר טעו בנ"א, ר"ל, אחרי אמונות כוזבות ובא המופת לעוררם לשוב מדרכם הרעה לא ה' צריך להוכיח, אלא אשר ד' הוא הא', ומלכותו בכל משלה, וכו"מ אינם אלא כגרזן ביד החוצב.

אבל דבר האמונה בכלל, לא ה' צריך לראי'. כי גם כל עמי הארץ — מלבד אנשים בודדים — מאמינים היו. גם מציאות מה שלמע' מן החומר ושהוא הוא המושל על הגשם ג"ז פשוט ה' בעיני כל.

בימים אשר נהו בנ"א אחרי השכל, באמרם אין למע' מן השכל, גם אז לא ה' המופת ועשיית דבר פלא מוכיח, אלא שישנה עוד בחי' למע' מן השכל, וישנו מצוי העומד למע' מכל חקים והשגות שכליות, הוא הבורא את השכל וחקיו, ובידו להטותו ולשנותו לכל אשר יחפץ כי אין נמנעות בחוק הבורא.

אבל, בלאה"כ, הכל מודים שאין הגשם ועולם הנראה לעינים, אלא טפל לרוחני, כי עיקר הבריאה ומציאות האמיתית אינה אלא לרוחני, אלא שלא ידעו והשיגו בתכלית העלוי מה שלמע' מן השכל. ובא המופת להוכיח טעותם בזה.

אבל בימינו אלו אשר המלכות נהפכה למינות, ופשתה שיטה, ר"ל,

ד' הוא הא': מ"א יח, לט.

ומלכותו בכל משלה: תהלים קג, יח.

וכו"מ אינם אלא כגרזן ביד החוצב בו: ראה גם לקו"ש חל"ו ע' 93, ובהנסמן שם.

אין נמנעות בחוק הבורא: ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא בס' החקירה להצ"צ לד,

ב ואילך. ועוד.

שאינ בעולם אלא גשם וחוקים הטבעיים המושלים בו, כי השכל והרוחני אינם אלא תולדות הגשם, וצורתו אשר ילבש לפעמים כי אין להם קיום בפ"ע,

עם בני"י, אשר כולם הם מאמינים בד' אחד, הרי מפני צוק העתים וכו' האמונה — אצל רוב בני"א — היא בדרך מקיף בלבד, ואינה ניכרת ונרגשת במעשי האדם היום-יומיים ותהלוכותיו כלל. גם מפני רוב טרדות הפרנסה שמושקעים בהם יומם ולילה, שכלו של אדם נעשה אצלו רק קרדום למצוא ע"י את פרנסתו, ובמשך הימים א"א שלא יגשים כ"ז חושי האדם שכלו והבנתו.

ולכן, עתה, מופת הנראה לעיני בשר גשמים מעלה את האדם מבירא עמיקתא לאיגרא רמה. כי לפתע פתאום יראה אור בחושך שבו נמצא ע"ע. כי ירגיש אשר אין הגשמיות עב וחשוך כ"כ, כי הרוחני הוא המהוו ומקיימו בכ"ע ובכ"ש וכו' וכו', וגבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם, בורא הכל שהוא השולט ומושל גם בעוה"ז הגשמי והחומרי.

[חלוק במופתים: הנביא המתפלל שיהיו — קולות ומטר ע"י שמואל — בלא תפלה אבל אמירה מקודם — שר הנ' דאלי" — גם בל"ז — דבילה על השחין דחזקי' — ועוד חלוקים בעה"ק ח"ג פי"ג.

המלכות נהפכה למינות: סוטה בסופה.

כולם הם מאמינים: ראה שבת צז, א.

האמונה כו' בדרך מקיף בלבד: ראה סה"מ מלוקט ח"ו ע' קל. לקו"ש חט"ז ע' 16, ובהנסמך שם.

מבירא עמיקתא לאיגרא רמה: ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

המהוו ומקיימו בכ"ע ובכ"ש: ראה תניא שער היחוד והאמונה בתחלתו.

וגבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם: קהלת ה, ז.

[חלוק וכו': מכאן ואילך נמצא רק בהעתק שרשם רבינו לעצמו.

חלוק במופתים וכו': כלומר: אופן הא' במופתים — ע"י הנביא המתפלל שיהיו מופתים,

כמו שמצינו בשמואל שהתפלל שיהיו קולות ומטר, כמ"ש (ש"א יב, יז) "הלוא קציר חטים

היום אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר ודעו וראו וגו'". אופן הב' — שהמופת בא בלא תפלה,

אבל לאחרי הקדמת האמירה שיהי' מופת, כמו שמצינו באליהו שהקדים ואמר אל שר

החמישים "ואם איש אלקים אני תרד אש מן השמים ותאכל אותך ואת חמישך", ולאח"ז —

"ותרד אש מן השמים ותאכל וגו'" (מ"ב א, יו"ד). ואופן הג' — גם בלא זה (אפילו ללא

הקדמת האמירה), אלא עשיית המופת מיד, כמו שמצינו ברפואת חזקיהו: "ויאמר ישעיהו קחו

דבלת תאנים ויקחו וישמו על השחין ויחי" (מ"ב כ, ז).

בעה"ק ח"ג פי"ג: בתחלת הפרק מביא חילוק נוסף — אם נושא המופתים הוא בגרמי

השמים, כביהושע שהעמיד החמה כו'. ותוכן הפרק הוא שהצורך או אי-הצורך בתפלה וצעקה

כו', אינו מורה על חסרון או מעלה בהנס, אלא, ענין זה תלוי אם פעולת הנס היא בדברים

חלוק נסים דמרע"ה ושאר הנביאים — שם פ"ט וי"ד. מו"נ ח"ב פל"ה. י"ד

רמב"ן ס"פ בא: המופת הנפלא מורה שיש לעולם אחד מחדשו ויודע ומשגיח ויכול וכו' אמתית הנבואה וכו'.

התחתונים, שאז אין צורך בתפלה וצעקה, או שפעולת הנס היא בעליונים, שאז יש צורך בתפלה כו', עיי"ש.

שם פ"ט וי"ד: בפ"ט, שבממשלת הצדיקים יש ג' אופנים: הממשלה על העליונים — כיהושע שהעמיד השמש בגבעון, הממשלה על בעלי חיים התחתונים — כדניאל בגוב אריות, והממשלה בגופים המתים הארץ ויסודותי' — כמושה שעשה האותות ומופתים בארץ מצרים, ופצתה הארץ את פי' ובלעה החולקים עליו וכו', שזהו חידוש ופלא היותר גדול, כי המשדר ומסיר ממשלת הנמצאים השפלים בעוד כח המניעים העליונים שהם הגרמים השמימיים עומדים עליהם להניעם והנעתם להם הוא מכח השכלים הנפרדים מניעיהם והם בכחם ובגבורתם, הנה עוז ותעצומות לו עד מאד ממי שישדר ויסיר ממשלת המניעים העליונים לברם. הא למה זה דומה למשקיט ומניח בכח זרוע גבורתו לגלגל הריחים בעודה מתנועעת מכח אמת המים המניעה אותו בכל עוז. כל שכן שיש להאמין אמונת אומן כי כשהי' פועל הפלאים ביסודות התחתונים ומשדרם ומשנה תפקידם, הנה הוא ע"ה הי' מסיר ממשלת כחותיהם העליונים ומשדרם, ובזה הי' מכניע ומביא התחתונים המונהגים מהן לרצונו, ויודע כי התחתונים מונהגים מהעליונים וקשורים בהם ומתנועעים מכחם וכו'.

ובפי"ד — לאחרי שמאריך במעלת נבואת משה: "כי כמו שנבואת משה למעלה מנבואת שאר הנביאים כן נסיו ומופתיו למעלה מנסי ומופתיו שאר הנביאים. כי כל מה שיגדל הדבר יגדל מופתו וכו'", וחזור ומבאר מ"ש בפ"ט מעלת הנסים דמשה "בשני פנים, האחד, כי בשנותו סדרי התחתונים המתנועעים בעוד המניעים העליונים מניעים אותם בתקפם ובגבורתם הנה זה כח גדול לאין שיעור ממי ששנה סדר העליונים, והשני. כי כשהי' פועל הפלאים ביסודות התחתונים. הי' מסיר ממשלת העליונים ומשדרם כו'", ומוסיף, ש"אל הראשון המתחיל לפתוח המקור בפעולת הפלאים בשנוי הטבעים יתחסו כל הפלאים הנעשים אח"כ על יד זולתו כי הוא סבתם כו'", עיי"ש בארוכה.

מו"נ ח"ב פל"ה: ושם (בהמשך להמבואר לפנ"ז "הארבעה הבדלים אשר נבדלה בהם נבואת משה רבינו מנבואת שאר הנביאים"): "וכן. בנפלאותיו ובנפלאות זולתו, כי אותותיו אינם מכת נפלאות שאר הנביאים. כי כל הנפלאות אשר עשאוהו הנביאים או נעשו להם, הגידו בהם יחידים מבני אדם, כאותות אליהו ואלישע. וכן אותות כל נביא זולת משה רבינו, ולזה הגידה התורה עליו גם כן שלא יקום נביא לעולם שיעשה אותות בפרהסיא לעיני האוהב והשונא הנאות לו והחולק עליו כמו שעשה משה, והוא אמרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה לכל האותות והמופתים וגו' לעיני כל ישראל, שהוא קשר שני הענינים יחד, שלא יקום מי שישגי כהשגתו, ולא מי שיעשה כמעשיו וכו'".

י"ד: ראה הלי' יסודי התורה פ"ז ה"ו: "ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים, וכו'". ובפ"ח ה"א-ב: "כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאוהו, לא להביא ראיה על הנבואה. ואינו צריך לעשות להן אות אחר וכו'", משא"כ שאר הנביאים, "כל נביא. האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו. ובדוקין אותו פעמים הרבה וכו'" (שם פ"ח ה"א-ב).

וכו' אמתית הנבואה וכו': ושם: "וכאשר יהי' המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא, יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה כי ידבר אלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים וכו'".

בדא"ח עדות פ' ו'ח' (בס' דרך אמונה הנדפס) מה שמתברר ע"י מופתים ע"ד החסידות.

אם כדאי לשנות סדר העולם ע"י מופתים. שדוד הטבע. להעיר משבת (נג:) כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית.

באגה"ק סכ"ב שהשאלה בענינים גשמיים שייכת רק לנביאים. לעיין מכ' ר"א מקאליסק
הדרכת רביים הוא להורות דרך העבודה וקיום התו"מ ולא עשיית מופתים?

בספר דרך אמונה הנדפס: ושם (סד, ב ואילך): "אע"פ דהשגת המהות עדיפא מידיעת המציאות .. מ"מ גם ע"י ידיעת המציאות מתברר הענין שהוא נמצא. וזה"ע כל האותות ומופתים שבהם מתברר אמיתת מציאות השי"ת .. והשגחתו בתחתונים .. ובאור הענין .. שיש .. בחי' השתלשלות מעילה לעילה, ובחי' המשכה שלא כסדר השתלשלות .. להיות התהוות הגשמית מהרוחניות א"א בשום פנים להתהוות ע"י עו"ע .. כ"א ע"י כח הא"ס ב"ה עצמו הבבע"ג ובב"ת שהוא הכל יכול להוות דבר מאין ואפס ממש .. וכיון שכן גם האות והנס המשנה התולדה הגשמי .. בהכרח שזהו ע"י כח הא"ס ב"ה הבבע"ג ובב"ת שהוא לבדו יכול לברוא יש מאין לכך יכול להפכו כרצונו, מה שאין כן בכח שום מלאך ושרף ח"ו .. כשיתבונן המשכיל בריבוי הנסים והנפלאות שעשה עמנו אלקינו .. הראה לנו בגילוי רב הארתו ית' הבבע"ג .. וכן בשארי נסים כמו שבא בספרי הנביאים אח"כ, ולזאת יקבע בלבו ויצייר כאילו הוא רואה ממש גדולתו ית' הבבע"ג וכו'". ומסיים: "וכן מאשר בכל דור ודור אחר הנביאים השי"ת מראה אותות ומופתים בישראל, כמו מתנאים ואמוראים .. וגם אחריהם .. בדור שלפנינו הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא הי' מימות הראשונים פלאי פלאות נסים היוצאים מהטבע היו נראים על ידו .. הנה כל אלה המופתים האמיתים מגלים גילוי א"ס ב"ה הבבע"ג. גם מזקיני נ"ע שמענו עתידות קולע אל השערה".

באגה"ק סכ"ב: ושם (קלד, א): "איפוא מצאתם מנהג זה .. לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רז לא אנס להו ונהירין להון שבילין דרקיע, כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך אליו שאל לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו וכו'".

לעיין מכ' ר"א מקאליסק: אולי הכוונה להמכתב הנדפס ב"פרי הארץ" (קאפוסט תקע"ד). ועוד — ושם (אודות רבינו הזקן): "חבילי טרדין מן בני אנשא נצבים עליו מן בקר עד ערב, ויתקבצו אליו כל איש מצוק ומר נפש ואשר לו נושה, שואלין ודורשיין מאתו כאשר ישאל איש כו' בכל דבר קטון וגדול. והלא גם באורים אינם נשאלים אלא למלך, גם בנביאים גם בחלומות, לא כאלה חלק יעקב להטריח בדברים קטנים. ורבנן קשישאי לא עבדי הכי אפי' בצרכי רבים .. גם בימי אדמ"ו וצוק"ל לא ראיתי נוהגין כן .. אנכי היודע ועד שלא הי' כ"א באקראי פעם בשנה או בשמיטה ולא מעשה בכל יום, כי לא נביא היום יקרא רואה מה למעלה מה למטה בטרדות ענינים שונים וכו'".

(בצידי הגליון, לאורכו, מקטע המתחיל "ובימים אשר טעו כו", עד קטע המתחיל "אבל בימינו אלו כו" — נרשם:)

אנוש. יחזקאל

מנשה

(י"ד ע"ז פ"א.

מו"נ ח"ג

יון. פילון. תקופת

הרמב"ם.

אנוש וכו': אולי יש להעיר בכ"ז בדא"פ:
אנוש — הוא התחלת הענין דע"ז, כפי שמאריך הרמב"ם בהל' ע"ז פ"א: "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול וכו".

ולהעיר גם מהמבואר במו"נ ח"ג (פכ"ט ואילך) — ביאור במטרתן של כמה מצוות כאשר נדע מנהגי העמים הקדמונים ודרכי פולחנם בעבודת השמש הירח והכוכבים, כדי לבטלם כו'. מנשה — בימיו שלט יצר של ע"ז, כפי שהשיב על השאלה "מאחר דחכמיתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודת כוכבים — אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימתא ורהטת אבתראי" (סנהדרין קב, ב), משא"כ לאחרי שבטל היצה"ר דע"ז (ראה יומא ט, ב). יחזקאל — שניבא על חורבן ירושלים וביהמ"ק (בגלל חטא ע"ז — ראה יומא ט, ב. סט, ב) — נאמר לו "ביום ההוא גו' והיית להם למופת (אז יאמינו בדבריך כדרך שמאמינים במופת — מצו"ד) וידעו כי אני ה'" (יחזקאל כד, כז).

פילון — יוצר הפילוסופיא שמטרתה היתה לערבב או לאחד דת ישראל עם חכמת יון (ראה אוצר ישראל בערכו). ואולי שייך זה לה"ימים אשר נהו בנ"א אחר השכל, באמרם אין למע' מן השכל" — בניגוד לה"ימים אשר טעו בנ"א אחרי אמונות כוזבות".
ואולי לענין זה שייך גם "תקופת הרמב"ם", שאז הי' צורך בכתבת "מורה הנבוכים", להוכיח ע"פ שכל וכו'.